

**RAPORT
CENTRUM BADAŃ NAD
UPRZEDZENIAMI**

MOWA NIENAWIŚCI WOBEC IMIGRANTÓW.

Obrażliwy język wobec
imigrantów z Polski w
Wielkiej Brytanii,
imigrantów z Turcji w
Niemczech i imigrantów z
Ukrainy w Polsce

**MICHAŁ WYPYCH
KAMIŁA ZOCHNIAK**

CZERWIEC 2021

GŁÓWNE WNIOSKI

- Mniej Brytyjczyków spotyka się z antypolską mową nienawiści niż Polaków z antyukraińską mową nienawiści i Niemców z antyturecką mową nienawiści
- Antypolska mowa nienawiści jest uznawana przez Brytyjczyków za bardziej obraźliwą niż antyukraińska mowa nienawiści przez Polaków i antyturecka mowa nienawiści przez Niemców
- Brytyjczycy wyrażają większą chęć zakazu antypolskiej mowy nienawiści niż Polacy dla antyukraińskiej mowy nienawiści i Niemcy dla antytureckiej mowy nienawiści
- Mniej Brytyjczyków deklaruje stosowanie antypolskiej mowy nienawiści niż Polaków dla antyukraińskiej mowy nienawiści i Niemców dla antytureckiej mowy nienawiści
- Polacy, Niemcy oraz Brytyjczycy, którzy częściej spotykali się z mową nienawiści wobec imigrantów (Ukraińców, Turków i Polaków), również częściej ją stosowali

W przestrzeni publicznej coraz częściej można spotkać się z debatą na temat mowy nienawiści wobec różnych grup mniejszościowych. Porównania danych dotyczących rozprzestrzeniania się nienawistnego języka w Polsce z roku 2014 oraz 2016 wskazują na znaczne nasilenie tego zjawiska¹. Dane te wydają się niepokojące ze względu na wyniki badań dotyczących negatywnych konsekwencji mowy nienawiści². Ofiary mowy nienawiści charakteryzują się niższym dobrostanem psychicznym³, niższym poziomem jakości życia⁴ oraz wyższym poziomem odczuwanej traumy⁵. Mowa nienawiści stanowi więc aktualnie ważny problem społeczny, który wymaga stałego monitorowania w celu lepszego zrozumienia zjawiska i przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się nienawistnego języka⁶.

Wyniki badań prowadzonych wśród Brytyjczyków ukazują wzrost wrogiego stosunku wobec Polaków w ostatnich latach. Jest to szczególnie widoczne w kontekście kryzysów gospodarczych, m.in. w roku 2008 oraz po referendum w roku 2016. Polscy imigranci w Wielkiej Brytanii są często postrzegani negatywnie,

¹ Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D. (2017). Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

² Leets, L., Giles, H. (1997). Words as Weapons: When Do They Wound? Investigations of Harmful Speech, *Human Communication Research*, 24(2), s. 260–301

³ Mullen, B., Smyth, J. (2004). Immigrant Suicide Rates as a Function of Ethnophaulisms: Hate Speech Predicts Death, *Psychosomatic Medicine*, 66(3), s. 343–348

⁴ Vedeler, J. S., Olsen, T., Eriksen, J. (2019). Hate speech harms: a social justice discussion of disabled Norwegians' experiences. *Disability & Society*, 34(3), s. 368–383

⁵ Leets, L. (2002). Experiencing Hate Speech: Perceptions and Responses to Anti-Semitism and Antigay Speech, *Journal of Social Issues*, 58(2), s. 341–361

⁶ Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D. (2017). Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

ze względu na „zabieranie miejsc pracy Brytyjczykom” oraz „obciążanie usług publicznych”.⁷

Badania stosowania oraz ekspozycji na antyukraińską mowę nienawiści przez Polaków wskazują na zwiększenie ilości nienawistnego języka wobec Ukraińców⁸. Postawy antyukraińskie najsilniej przewidywały postrzeganie obraźliwości mowy nienawiści wobec Ukraińców. Ponadto, wśród osób dorosłych zaobserwowano, że osoby, które uważały Ukraińców za stanowiących zagrożenie dla polskich wartości, również określały antyukraińską mowę nienawiści za mniej krzywdzącą oraz były mniej skłonne do jej zakazu. Osoby, które uważały przykłady nienawistnego języka wobec Ukraińców za mniej obraźliwe oraz które były mniej skłonne do jej zakazu, charakteryzowały się także mniejszą akceptacją członków tej grupy w swoim otoczeniu.

Wyniki prezentowanych powyżej badań ukazują pewne ogólne tendencje związane ze stosowaniem i akceptacją nienawistnego języka wobec imigrantów. Celem raportowanego badania było przyjrzenie się zjawisku mowy nienawiści wobec imigrantów w trzech krajach Europy - w Polsce wobec Ukraińców, w Niemczech wobec Turków oraz w Wielkiej Brytanii wobec Polaków.

Wielu ekspertów podkreśla problem braku uniwersalnej i precyzyjnej definicji mowy nienawiści⁹ ¹⁰. Brak jednoznacznego terminu skutkuje szeregiem dylematów dotyczących karania bądź zgłaszania tego rodzaju wypowiedzi¹¹.

⁷ Rzepnikowska, A. (2019). Racism and xenophobia experienced by Polish migrants in the UK before and after Brexit vote. *Journal of Ethnic and migration studies*, s. 45(1), 61-77

⁸ Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

⁹ Mchangama, J. (2015). The Problem with Hate Speech Law. *The Review of Faith & International Affairs*, 13(1), s. 75-82

¹⁰ Davidson, T., Warmley, D., Macy, M., Weber, I. (2017). Automated Hate Speech Detection and the Problem of Offensive Language. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 11(1).

¹¹ Gerstenfeld, P. B. (1992). Smile When You Call Me That!: The Problems With Punishing Hate Motivated Behavior. *Behavioral Sciences and the Law*, 10, s. 259-285

Według Rady Europy za mowę nienawiści powinno uważać się „wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji m.in.: nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu”¹².

Sprawdzano, w jakim stopniu akceptowane są nienawistne komentarze dotyczące trzech różnych grup imigrantów. W badaniu polskim byli to Ukraińcy, w badaniu niemieckim - Turcy, a w badaniu brytyjskim - Polacy. Uczestnikom pokazywano szereg nienawistnych komentarzy dotyczących danej grupy mniejszościowej, następnie proszono o ocenę ich obraźliwości, akceptowalności, chęci zakazu oraz tego jak często osoba używa podobnych komentarzy. Uczestnikom badania przedstawiono po 3 nienawistne wypowiedzi dotyczące każdej z grup odpowiednio dostosowane do kontekstu każdego z krajów. Komentarze ukazane są w Tabeli 1.

¹² Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on "hate speech", Rada Europy, 1997, s. 107; 2) Recommendation N°6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the internet, Rada Europy, 2000 Additional Protocol to the Cybercrime Convention, Rada Europy, 2000;

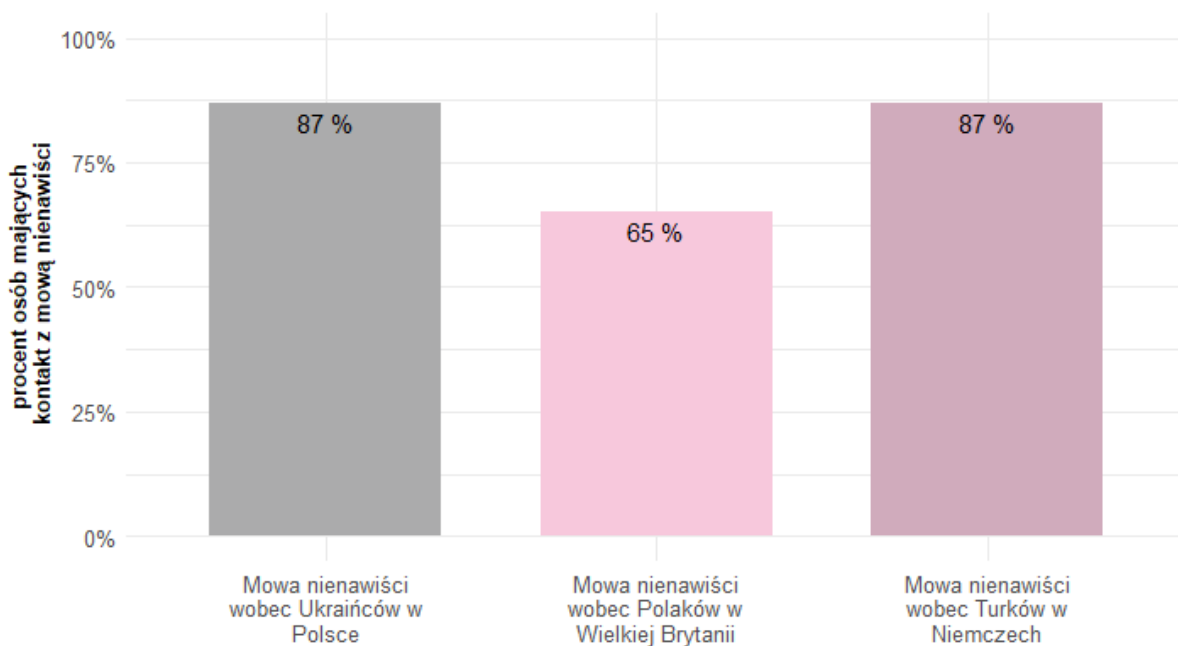
Tabela 1. Nienawistne wypowiedzi wobec Ukraińców, Polaków oraz Turków

-
1. Ukraińcy wara z Polski, precz do domu.
 2. Przez zalew marnych robotników z Ukrainy porządni Polacy lądują na bruku bez pracy
 3. Ukraińcy nie są w Polsce lubiani - tylko piją i zabijają, a liczba Ukraińców w polskich więzieniach tylko to pokazuje

-
1. Poles, fuck off & pack your bags.
 2. Because of the flood of worthless Polish plebs, decent Brits can't find a job
 3. Poles are just not liked here and the evidence of the vast numbers of Poles in UK prisons underlines the fact that we have allowed the dross in

-
1. Du bist ein Türke? Geh' zurück in dein Land
 2. Aufgrund der Flut wertloser türkischer Billiglöhner können anständige Deutsche keine Arbeit finden
 3. Türken werden hier einfach nicht gemocht. Und die große Anzahl von ihnen in Gefängnissen zeigt mit welchen Leuten wir hier zu tun haben.
-

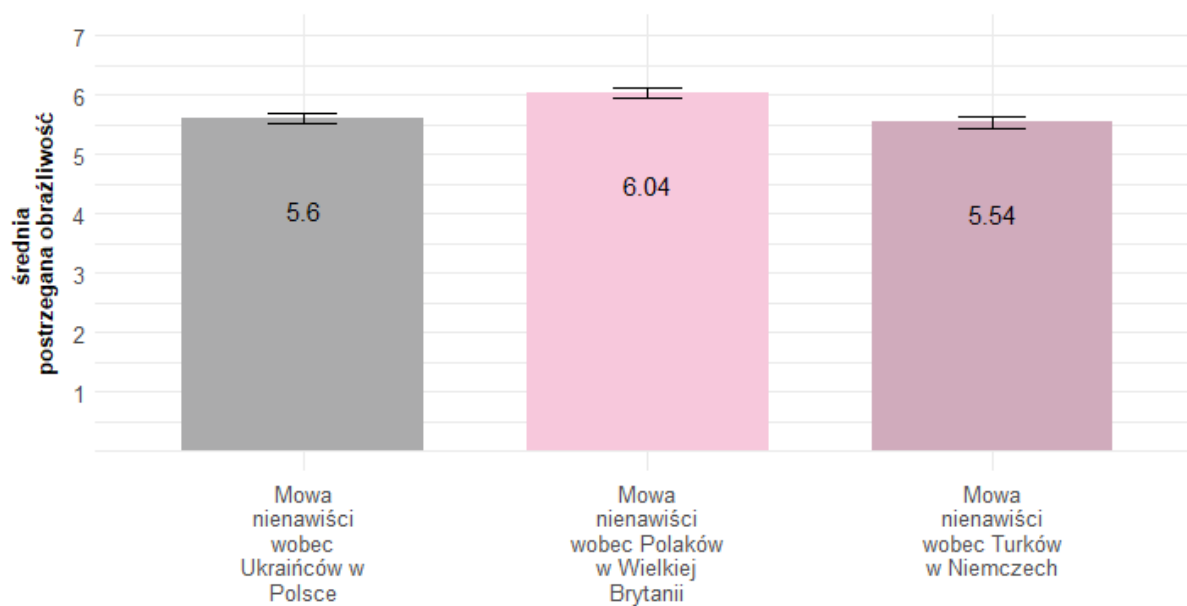
Różnice w stosowaniu, akceptacji, ocenie obraźliwości i chęci zakazu mowy nienawiści wobec imigrantów między krajami

Wykres 1. Procent osób mających kontakt z mową nienawiści wymierzoną w Ukraińców w Polsce, Polaków w Wielkiej Brytanii i Turków w Niemczech. Na wykresie zagregowano wszystkie odpowiedzi oprócz „1 - nigdy”.

W przypadku mowy nienawiści skierowanej przeciwko Ukraińcom w Polsce i Turkom w Niemczech kontakt z takimi wypowiedziami ma po 87% osób badanych. Z kolei w Wielkiej Brytanii blisko 2/3 osób badanych wskazało, że spotyka się antypolskimi wypowiedziami. Zatem Brytyjczycy znacząco rzadziej spotykają się z antypolską mową nienawiści niż Polacy z antyukraińską i Niemcy z antyturską¹³.

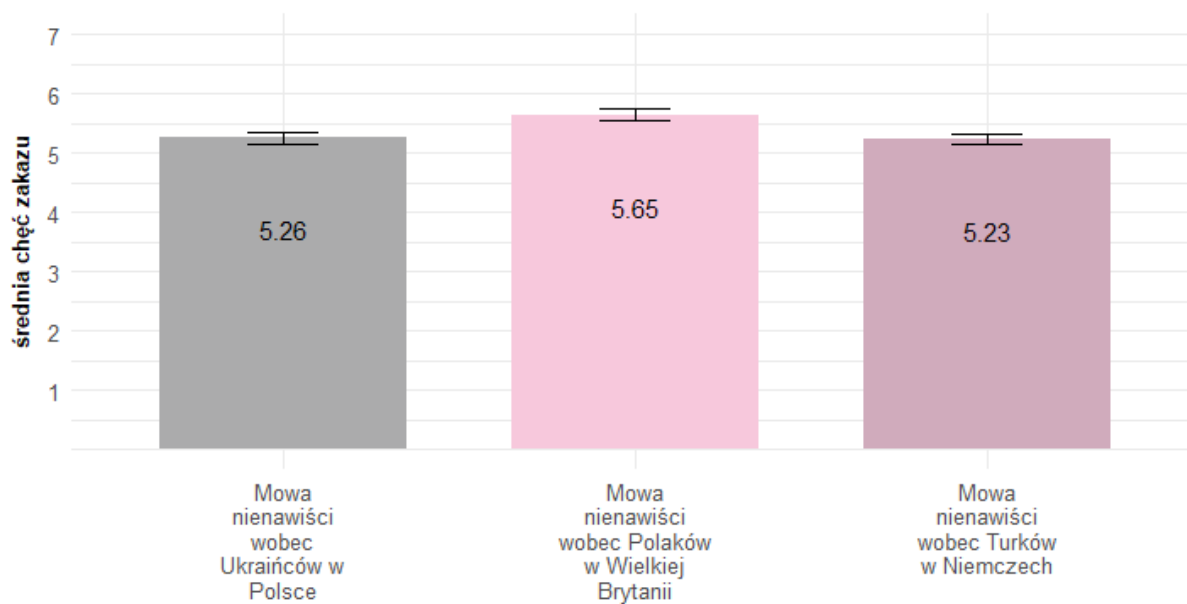
¹³ $F(2, 3364) = 104,12, p < 0,001, \eta^2 = 0,05$.

Wykres 2. Średnia postrzegana obraźliwość mowy nienawiści wymierzonej w Ukraińców w Polsce, Polaków w Wielkiej Brytanii i Turków w Niemczech. Na wykresie przedstawiono średnie oraz 95% przedziały ufności.

Antyimigrancka mowa nienawiści była postrzegana jako bardziej obraźliwa w Wielkiej Brytanii niż w Polsce i Niemczech, gdzie była postrzegana jako obraźliwa w podobnym stopniu¹⁴.

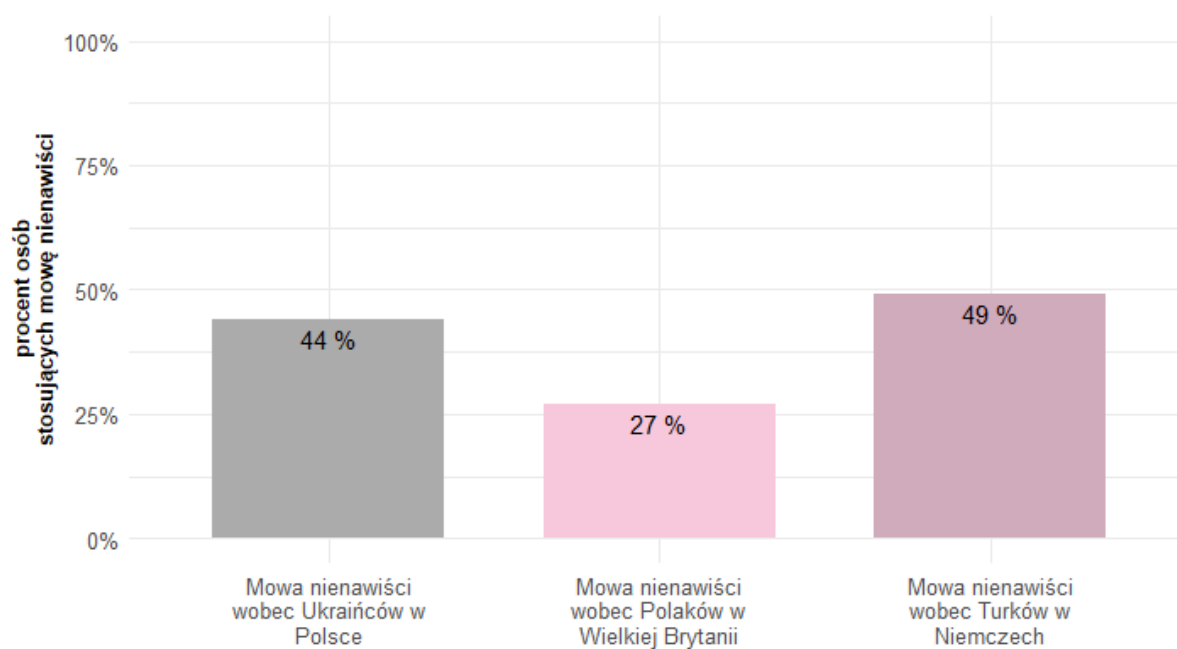
¹⁴ $F(2, 3364) = 37,71, p < 0,001, \eta^2 = 0,02$.

Wykres 3. Średnia chęć zakazu mowy nienawiści wymierzonej w Żydów, grupy imigranckie oraz osoby pobierające zasiłki w Polsce, Wielkiej Brytanii i Niemczech. Na wykresie przedstawiono średnie oraz 95% przedziały ufności.

W przypadku obraźliwych wypowiedzi skierowanych przeciwko grupom imigranckim największą chęć zakazu takiego języka wyrażali Brytyjczycy, a Polacy i Niemcy deklarowali ją na podobnym poziomie¹⁵.

¹⁵ $F(2, 3364) = 23,81, p < 0,001, \eta^2 = 0,01$.

Wykres 4. Procent osób deklarujących stosowanie mowy nienawiści wymierzonej w Żydów, grupy imigranckie oraz osoby pobierające zasiłki w Polsce, Wielkiej Brytanii i Niemczech. Na wykresie zagregowano wszystkie odpowiedzi oprócz „1 - nigdy”.

W przypadku mowy nienawiści skierowanej przeciwko grupom imigranckim w Polsce 44% osób badanych wskazało, że posługuje się takim językiem, w Wielkiej Brytanii 37%, a w Niemczech 49% osób badanych. Oznacza to, że Brytyjczycy znacząco rzadziej posługiwali się antypolską mową nienawiści niż Polacy antyukraińską i Niemcy antyturecką¹⁶. Z kolei Polacy i Niemcy nie różnili się istotnie między sobą w poziomie używania mowy nienawiści.

¹⁶ $F(2, 3364) = 32,78, p < 0,001, \eta^2 = 0,02$.

Związki między kontaktem z mową nienawiści, wrażliwością na mowę nienawiści, chęcią zakazu i jej stosowaniem

Wyniki badań wskazują, że we wszystkich krajach (w Polsce, Niemczech oraz Wielkiej Brytanii) częstsze stosowanie mowy nienawiści wobec imigrantów wiązało się z częstszym kontaktem z mową nienawiści skierowaną wobec tej grupy, a także z niższą oceną obraźliwości nienawistnych wypowiedzi oraz mniejszą chęcią ich zakazu¹⁷. Dodatkowo, Polacy, Niemcy oraz Brytyjczycy, którzy uważali mowę nienawiści wobec Ukraińców, Turków lub Polaków za bardziej obraźliwą, wyrażali jednocześnie większą chęć jej zakazu.

Ponadto, wśród Brytyjczyków częstszy kontakt z mową nienawiści wobec Polaków wiązał się z niższą oceną jej obraźliwości oraz mniejszą chęcią jej zakazu. Niniejszego efektu nie zaobserwowano u Polaków oraz Niemców, tzn. Polacy i Niemcy, którzy częściej spotykali się z mową nienawiści wobec Ukraińców lub Turków nie uważali nienawistnych wypowiedzi za mniej lub bardziej obraźliwe i nie deklarowali mniejszej lub większej chęci jej zakazu.

¹⁷ Wszystkie współczynniki korelacji oraz ich istotności zostały podane w Tabeli 2.

Tabela 2. Korelacje między zmiennymi dotyczącymi mowy nienawiści wobec imigrantów. Kolorami oznaczono poszczególne kraje.

	kontakt	postrzegana obraźliwość	chęć zakazu
postrzegana obraźliwość	-0,03 -0,18** 0,00		
chęć zakazu	-0,01 -0,11** 0,03	0,73** 0,64** 0,84**	
stosowanie	0,44** 0,61** 0,48**	-0,37** -0,38** -0,38**	-0,24** -0,27** -0,33**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Polska

Wielka Brytania

Niemcy

Podsumowanie

Wyniki powyższego badania wskazują, że Polacy w Wielkiej Brytanii stanowią bardziej chronioną grupę przed mową nienawiści niż Ukraińcy w Polsce i Turcy w Niemczech. Niniejsze badanie pokazuje, że Brytyjczycy spotykają się zdecydowanie rzadziej w mowę nienawiści wobec Polaków niż Niemcy z mową nienawiści wobec Turków oraz Polacy z nienawistnymi wypowiedziami wobec Ukraińców. Co więcej, Brytyjczycy oceniali mowę nienawiści wobec Polaków jako najbardziej obraźliwą, wykazywali największą chęć jej zakazu oraz najrzadziej ją stosowali. Nie zaobserwowano natomiast istotnych różnic między Polakami i Niemcami w stosunku wobec mowy nienawiści przeciw imigrantom. Niniejsze wyniki skłaniają

do zadania pytania skąd wynika różnica w stosowaniu oraz akceptacji nienawistnego języka wobec różnych grup imigranckich między krajami. Częsty kontakt z mową nienawiści wiąże się ze spadkiem wrażliwości na takie wypowiedzi, co z kolei prowadzi do wzrostu uprzedzeń wobec grup będących ofiarami obraźliwego języka¹⁸. Brytyjczycy deklarowali rzadszy kontakt z antypolską mową nienawiści niż Polacy z antyukraińską mową nienawiści i Niemcy z antyturecką mową nienawiści. Ponadto, jedynie w przypadku Brytyjczyków im rzadszy mieli kontakt z mową nienawiści, tym bardziej postrzegali takie wypowiedzi jako obraźliwe i chcieli zakazać ich używania. Możliwe więc, że relatywnie rzadszy kontakt z mową nienawiści wiązał się z postrzeganiem takich wypowiedzi jako bardziej obraźliwych i przez to Brytyjczycy również rzadziej stosują nienawistne wypowiedzi wobec Polaków. Z kolei w przypadku antyukraińskich wypowiedzi w Polsce i antytureckich w Niemczech nie zaobserwowano związku między kontaktem z mową nienawiści a oceną ich obraźliwości i chęcią zakazu tego typu języka.

¹⁸ Soral, W, Bilewicz, M, Winiewski, M. Exposure to hate speech increases prejudice through desensitization. *Aggressive Behavior*. 2018; 44: 136– 146. <https://doi.org/10.1002/ab.21737>

Metodologia badania

Badanie przeprowadzono w dniach od 7 do 14 kwietnia 2021 roku, online w Polsce (N = 1209), w Wielkiej Brytanii (N = 1222) oraz w Niemczech (N = 1210), na próbach kwotowych (zebranych według odsetka płci, wieku oraz wykształcenia w każdym z krajów). Z analiz przedstawionych w niniejszym raporcie usunięto 124 osoby, których odpowiedzi budziły zastrzeżenia co do rzetelności (wskazały wiek powyżej 100 lat lub wpisały większą ilość lat nauki niż wiek) oraz 150 osób, które wskazały tożsamość mniejszościową.

W polskiej próbie 49,66% osób badanych zadeklarowało płeć męską, 49,57% płeć żeńską, a 0,77% wskazało inną płeć ($M_{\text{wiek}} = 44,70$, $SD_{\text{wiek}} = 16,40$; $M_{\text{lat nauki}} = 13,90$, $SD_{\text{lat nauki}} = 3,61$).

W brytyjskiej próbie 47,04% osób badanych zadeklarowało płeć męską, 51,54% płeć żeńską, a 1,42% wskazało inną płeć ($M_{\text{wiek}} = 48,40$, $SD_{\text{wiek}} = 16,30$; $M_{\text{lat nauki}} = 13,80$, $SD_{\text{lat nauki}} = 4,01$).

W niemieckiej próbie 47,78% osób badanych zadeklarowało płeć męską, 51,97% płeć żeńską, a 0,25% wskazało inną płeć ($M_{\text{wiek}} = 48,30$, $SD_{\text{wiek}} = 14,60$; $M_{\text{lat nauki}} = 8,58$, $SD_{\text{lat nauki}} = 5,86$).